

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/183/158/95

NASTROJE SPOŁECZNE W PAŹDZIERNIKU'95

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK'95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Pierwsza połowa października '95 obfitowała w wydarzenia natury politycznej, których konsekwencje mają lub będą miały wpływ na sytuację materialną szerokich kręgów społeczeństwa. Minister finansów ogłosił plan wprowadzania podwyżek płac dla pracowników sfery budżetowej, Sejm odrzucił prezydenckie weto w sprawie waloryzacji rent i emerytur, podpisany został pakt dla Śląska. Jednocześnie rozpoczęła się już oficjalnie prezydencka kampania wyborcza. Wpływ tych wydarzeń mógł być różnokierunkowy, jednak wyniki naszego sondażu¹ świadczą o wyraźnej poprawie nastrojów społecznych.

Ocena rozwoju sytuacji w kraju

Ostatni miesiąc przyniósł znaczny wzrost społecznego optymizmu. O 7 punktów procentowych zwiększył się odsetek badanych twierdzących, że sytuacja w kraju zmierza w dobrym kierunku, jednocześnie o 8 punktów zmalała liczba osób mających przeciwne zdanie.

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju idzie w dobrym czy też w złym kierunku?

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94			'95									
W dobrym	22	22	26	28	18	23	26	29	26	29	27	27	34
W złym	59	62	59	55	68	61	58	54	54	49	54	53	45
Trudno powiedzieć	19	16	15	17	14	16	16	17	20	22	19	20	21

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (65) zrealizowano w dniach 6-10 października '95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1126).

Interesujące, że wzrost optymizmu dotyczy tylko niektórych grup społecznych. Najwięcej optymistów przybyło wśród pracowników fizyczno-umysłowych i umysłowych, robotników wykwalifikowanych, prywatnych przedsiębiorców, badanych zatrudnionych w sferze budżetowej i w sektorze państwowym. W większym stopniu poprawiły się nastroje mieszkańców wielkich i dużych miast niż badanych mieszkających w małych miastach i na wsi. Bardziej optymistycznie niż miesiąc temu nastawieni są respondenci do 24 roku życia oraz w wieku 35-54 lata, badani z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym, a także osoby o orientacji prawicowej. Podobny jak przed miesiącem optymizm wykazują respondenci z wykształceniem wyższym i podstawowym, robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy oraz badani deklarujący lewicowe poglądy polityczne.

Oceny różnych sfer życia publicznego

Poprawiły się również nieco oceny sytuacji politycznej i gospodarczej. Warto jednak podkreślić, że poprawa ta wyraża się jedynie nieznacznym spadkiem odsetka ocen negatywnych.

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?

w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań													
	X	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94				'95									
Dobra	7	7	6	7	5	2	5	6	6	8	9	7	7	7
Ani dobra, ani zła	38	35	38	39	32	26	34	38	40	34	38	39	33	36
Zła	40	45	45	44	53	64	53	46	45	47	40	40	48	44
Trudno powiedzieć	14	13	11	10	10	8	8	10	9	11	14	14	12	12

Tabela 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?

w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań													
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94				'95									
Dobra	8	8	7	9	9	8	7	9	11	10	14	12	12	13
Ani dobra, ani zła	30	32	34	33	38	34	36	35	38	36	38	40	35	39
Zła	56	54	54	52	47	54	53	52	46	48	42	41	44	41
Trudno powiedzieć	6	7	5	5	5	5	5	5	5	6	7	7	9	7

Nie zmieniły się oceny sytuacji w zakładach pracy respondentów. Najlepiej postrzegają ją pracownicy umysłowi i fizyczno-umysłowi, kadra kierownicza, prywatni przedsiębiorcy, badani zatrudnieni w sferze budżetowej i sektorze prywatnym. Nie uległy również zmianie oceny dotyczące sytuacji życiowej rodzin.

Tabela 4. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:

w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94			'95									
N=	586	632	554	552	588	606	563	596	595	551	518	573	568
Dobra	34	31	29	34	30	31	32	31	32	32	36	32	33
Ani dobra, ani zła	31	31	31	26	33	28	31	35	27	31	26	34	31
Zła	32	36	37	37	35	39	35	33	39	33	36	32	32
Trudno powiedzieć	3	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2	3	3

Tabela 5. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94			'95									
N=	15	15	15	16	17	17	17	17	19	21	20	18	19
Dobrze	15	15	15	16	17	17	17	17	19	21	20	18	19
Ani dobrze, ani źle	57	54	54	55	54	54	54	58	53	53	56	54	55
Źle	28	31	30	28	30	29	28	25	27	27	24	27	26
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Poprawiły się natomiast, choć nieznacznie, oceny materialnych warunków życia. Do najbardziej zadowolonych należą prywatni przedsiębiorcy, kadra kierownicza oraz pracownicy umysłowi.

Tabela 6. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego. Czy są one:

w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań													
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94				'95									
N=	16	14	14	15	17	15	17	17	19	18	19	18	16	19
Dobre	16	14	14	15	17	15	17	17	19	18	19	18	16	19
Ani dobre, ani złe	46	48	46	43	44	45	45	44	49	45	46	44	47	46
Złe	38	39	41	42	39	39	39	39	32	37	35	38	36	34

Prognozy

Mimo że oceny sytuacji bieżącej są bardziej pozytywne niż miesiąc temu, nie uległy w zasadzie zmianie przewidywania rozwoju sytuacji w różnych sferach życia w ciągu najbliższego roku.

Tabela 7. A jak Pan(i) sądzi, jak to będzie w ciągu najbliższego roku? Czy spodziewa się Pan(i), że sytuacja w Polsce - ogólnie rzecz biorąc - poprawi się, pogorszy się czy też nie zmieni się?

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94			'95									
Poprawi się	14	16	20	20	16	21	20	18	18	20	18	19	19
Nie zmieni się	50	44	44	45	42	49	49	50	49	49	48	48	51
Pogorszy się	27	28	27	26	32	21	22	23	22	20	21	18	16
Trudno powiedzieć	9	11	9	9	11	9	9	9	11	11	13	15	14

Tabela 8. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94			'95									
Poprawi się	13	17	18	17	22	23	24	23	19	24	20	20	22
Nie zmieni się	51	50	46	44	39	47	50	47	47	44	44	43	45
Pogorszy się	18	15	18	22	21	15	14	16	14	12	13	12	9
Trudno powiedzieć	17	18	18	17	18	16	13	14	20	20	23	25	24

Największymi optymistami w przewidywaniu rozwoju sytuacji politycznej są badani o poglądach lewicowych, osoby zatrudnione w sferze budżetowej, pracownicy fizyczno-umysłowi.

Przyszłą sytuację gospodarczą kraju optymistycznie postrzegają przedstawiciele kadry kierowniczej, osoby z wykształceniem wyższym, pracownicy fizyczno-umysłowi oraz zatrudnieni w sferze budżetowej. Zdecydowanie bardziej pesymistyczni są rolnicy oraz pracownicy sektora państwowego.

Tabela 9. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94			'95									
Poprawi się	17	23	23	24	25	26	26	26	25	29	25	25	28
Nie zmieni się	51	46	41	45	42	44	47	48	47	47	43	45	44
Pogorszy się	20	18	20	19	20	16	18	16	14	12	14	11	10
Trudno powiedzieć	12	13	16	12	14	14	9	11	14	13	18	18	19

Poprawę prognoz odnotowaliśmy w dwóch sferach najbliższych respondentom - sytuacji w zakładach pracy i materialnym położeniu rodzin.

Tabela 10. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:

w procentach

Oceny	N=	Wskazania respondentów według terminów badań												
		X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
		'94			'95									
		586	636	556	560	589	607	571	602	601	551	515	573	565
Poprawi się		19	24	20	23	23	22	26	22	21	25	29	26	30
Nie zmieni się		50	45	47	50	50	45	47	46	46	45	43	41	44
Pogorszy się		17	19	20	14	17	20	18	19	22	18	13	15	13
Trudno powiedzieć		14	12	13	14	10	12	9	13	11	11	15	18	13

Przewidywania dotyczące sytuacji w zakładzie pracy respondenta są najlepsze wśród pracowników fizyczno-umysłowych i umysłowych, zdecydowanie gorsze zaś wśród prywatnych przedsiębiorców i rolników.

W prognozach związanych z sytuacją rodzin respondentów zmniejszył się odsetek ankietowanych pesymistycznie postrzegających przyszłą sytuację swoich najbliższych.

Tabela 11. Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	'94			'95									
Lepiej	15	17	17	19	19	20	19	17	18	22	17	20	20
Tak samo	39	39	43	42	47	47	48	49	45	48	46	46	48
Gorzej	26	23	22	21	22	22	20	21	22	20	21	20	15
Trudno powiedzieć	20	20	18	18	12	11	13	13	15	10	16	15	16

W ciągu ostatniego miesiąca bardzo wyraźnie wzrósł wskaźnik ogólnego optymizmu. Szczegółowe oceny i prognozy nie zmieniły się bądź nieznacznie poprawiły. Może to oznaczać bardzo powierzchowną i krótkotrwałą poprawę nastrojów społecznych. Z analizy zmian nastrojów w poszczególnych grupach społecznych wynika, że poprawa dotyczy przede wszystkim średniego i niższego szczebla pracowników sfery budżetowej, osób z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym, mieszkańców dużych miast. Nie wzrósł optymizm wśród rolników, emerytów i rencistów oraz badanych sytuujących się najniżej i najwyżej w strukturze społeczeństwa.

Warto się zastanowić, które fakty z życia publicznego mogły wyzwolić optymizm wskazanych wyżej grup społecznych. Wydaje się, że zapowiedziany przez ministra finansów plan podwyżek płac dla sfery budżetowej wzbudził nadzieję w tej części społeczeństwa, której egzystencja zależy od wielkości wynagrodzeń otrzymywanych z budżetu państwa. Są to ludzie, którzy z racji wykonywanego zawodu czy też niewystarczających kwalifikacji nie mają możliwości zwiększania swoich dochodów dodatkową pracą.

Poprawa nastrojów społecznych oznacza, że trwająca kampania wyborcza nie jest postrzegana jako element destabilizujący sytuację w kraju, lecz raczej jako zapowiedź zmian na lepsze.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju idzie w dobrym czy też w złym kierunku?

(%)

	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	45	21	1126
Płeć				
Mężczyźni	42	41	17	533
Kobiety	26	49	25	593
Wiek				
do 24 lat	46	40	14	153
25-34	34	44	22	202
35-44	36	44	19	250
45-54	36	48	16	184
55-64	26	47	26	153
65 lat i więcej	23	48	29	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	29	50	21	406
Miasto do 20 tys.	28	49	23	145
od 21 do 100 tys.	31	44	24	211
101-500 tys.	41	41	18	229
501 tys. i więcej mieszk.	46	35	18	135
Region				
Północny	44	44	12	116
Zachodni	38	42	20	141
Środkowo-zachodni	31	46	23	174
Środkowy	35	45	21	206
Wschodni	34	45	21	144
Południowo-wschodni	27	48	25	167
Południowo-zachodni	31	46	23	178
Wykształcenie				
Podstawowe	24	50	26	408
Zasadnicze zawodowe	32	51	17	303
Średnie	42	38	20	337
Wyższe	54	29	17	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	47	26	28	68
Prac.umysł.niż.szczębla	45	35	19	106
Pracownicy fiz.- umysł.	58	34	9	61
Robotnicy wykwalifikowani	33	49	18	134
Robotnicy niewykwalifik.	27	58	15	67
Rolnicy	25	50	26	64
Prywatni przedsiębiorcy	46	25	29	40
Bierni zawodowo				
Renciści	19	58	22	139
Emeryci	29	43	27	219
Uczniowie i studenci	60	26	14	54
Bezrobotni	27	57	16	101
Gospodynie domowe i inni	26	57	16	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	47	29	24	119
Sektor państwowy	38	43	18	158
Sektor prywatny	39	42	19	193
Spółdzielczość	32	66	2	20
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	27	58	15	193
125 - 199	30	47	22	159
200 - 274	32	47	21	314
275 - 324	36	40	23	153
325 i powyżej	43	35	21	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	26	56	18	387
Średnie	33	43	24	523
Dobre	49	32	18	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	33	44	23	65
Raz w tygodniu	32	46	22	644
Kilka razy w roku	35	46	19	318
W ogóle nie uczestniczy	41	36	24	98
Poglądy polityczne				
Lewica	39	47	14	178
Centrum	34	47	20	293
Prawica	42	40	18	349
Trudno powiedzieć	22	49	29	304

Tabela 2. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

(%)

	złe	ani dobre, ani złe	dobrze	Liczba osób
Ogółem	34	46	19	1126
Płeć				
Mężczyźni	33	47	20	533
Kobiety	35	46	19	593
Wiek				
do 24 lat	35	40	24	153
25-34	29	48	24	202
35-44	40	45	15	250
45-54	35	48	17	184
55-64	29	53	17	153
65 lat i więcej	35	46	19	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	38	48	14	406
Miasto do 20 tys.	41	41	18	145
od 21 do 100 tys.	36	43	22	211
101-500 tys.	29	47	24	229
501 tys. i więcej mieszk.	23	53	25	135
Region				
Północny	37	42	20	116
Zachodni	35	46	19	141
Środkowozachodni	40	45	15	174
Środkowy	31	47	22	206
Wschodni	26	48	25	144
Południowo-wschodni	40	48	11	167
Południowo-zachodni	32	47	21	178
Wykształcenie				
Podstawowe	42	46	11	408
Zasadnicze zawodowe	36	50	15	303
Średnie	27	45	29	337
Wyższe	21	43	37	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	44	33	68
Prac.umysł.niż.szczębla	18	49	33	106
Pracownicy fiz.- umysł.	25	59	17	61
Robotnicy wykwalifikowani	38	55	7	134
Robotnicy niewykwalifik.	35	46	18	67
Rolnicy	42	40	18	64
Prywatni przedsiębiorcy	12	44	44	40
Bierni zawodowo				
Renciści	44	46	10	139
Emeryci	28	52	20	219
Uczniowie i studenci	18	44	38	54
Bezrobotni	63	30	7	101
Gospodynie domowe i inni	46	36	18	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	23	56	21	119
Sektor państwowy	26	49	25	158
Sektor prywatny	30	48	21	193
Spółdzielczość	29	59	12	20
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	62	30	8	193
125 - 199	42	50	8	159
200 - 274	35	55	11	314
275 - 324	29	50	21	153
325 i powyżej	11	47	42	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	100	0	0	387
Średnie	0	100	0	523
Dobre	0	0	100	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	41	15	65
Raz w tygodniu	32	52	16	644
Kilka razy w roku	37	39	23	318
W ogóle nie uczestniczy	35	36	30	98
Poglądy polityczne				
Lewica	37	43	21	178
Centrum	30	47	23	293
Prawica	31	48	21	349
Trudno powiedzieć	41	46	12	304